

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketalouden koulutusohjelma

Jussi Kettunen

Rikoksen valmistelun rangaistavuus

Opinnäytetyö
Lokakuu

2014

OPINNÄYTETYÖ
Lokakuu 2014
Liiketalouden koulutusohjelma
Karjalankatu 3
FIN 80200 JOENSUU
FINLAND

Tekijä

Jussi Kettunen

Nimeke

Rikoksen valmistelun rangaistavuus

Tiivistelmä

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää uuden rikoksen valmistelun rangaistavuutta. Aihe on erittäin ajankohtainen, sillä lakimuutos oli työn alkaessa juuri tullut voimaan. Aihetta on pohjustettu käymällä läpi rikoksen rangaistavuus, sekä rikoksen yrityksen rangaistavuus pääpiirteittäin. Opinnäytetyössä käydään läpi myös, mitä eroja lainmuutoksen mukana tuli, verrattuna vanhaan lainsäädäntöön.

Opinnäytetyö toteutettiin lainopillisena tutkimuksena. Aiheistona opinnäytetyössäni toimi pääasiassa rikoslaki ja aiheeseen liittyvät asetukset, lain esityö ja valmistelut, oikeuskirjallisuus, sekä internet-lähteet. Esimerkkeinä käytin asiaan liittyviä oikeustapauksia, sekä ratkaisuja.

Rikoksen valmistelun rangaistavuutta säädetään rikoslaissa, kuten myös rikoksen yrityksen rangaistavuutta. Rikoksen valmistelulle ei ole tehty erillistä lukua rikoslaissa. Rikoksen valmistelun rangaistavuudesta on erikseen pykälä luvun sisällä, jos rikoksen valmistelu on säädetty rangaistavaksi. Valmistelu rikoksista voidaan rangaista joko sakolla, ehdollisella tai ehdottomalla vankeudella tai yhdyskuntapalvelulla.

Kieli

suomi

Sivuja

25

Asiasanat

lainopillinen tutkimus, rikoksen valmistelu, rikosvastuu, rikosoikeus

 Karelia UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES	THESIS October 2014 Degree Programme in Business Economics Karjalankatu 3 FIN 80200 JOENSUU FINLAND	
Author Jussi Kettunen		
Title Punishability of the Preparation of a Criminal Offence		
Abstract <p>The purpose of this thesis is to study the new law regarding the punishability of the preparation for crime and the difference between crime preparation and criminal attempt. The issue is topical, because the amendment to the criminal law was published at the same time this thesis was initiated. The thesis discusses, punishable crimes and preparation for crime as a criminal attempt. The differences between the former and the current law are also discussed.</p> <p>The thesis is based on the principles of legal research. The data comprised the criminal law, related acts and decrees, law drafting, relevant legal literature and Internet sources. The discussion is exemplified with case law.</p> <p>The punishability of the preparation of crime is stipulated by law, in the same way as that of criminal attempts. There is not a separate chapter for the preparation of crime in the criminal law. However, there is a section on the punishability of crime preparation, which states that preparation of a criminal offence is punishable. The preparation of crime can be punished with a penalty fine, conditional or, unconditional imprisonment or community service.</p>		
Language Finnish	Pages 25	
Keywords Legal Research, Preparation of Crime, Criminal Liability, Criminal Law		

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Rikoksen rangaistavuus.....	7
2.1	Rikos ja rangaistus	7
2.2	Milloin ja millä perusteella rikoksesta rangaistaan	7
2.2.1	Suhteellisuusperiaate	8
2.3	Rikoksen yrityksen rangaistavuus.....	9
2.3.1	Milloin käsillä on yritys?	10
3	Rikoksen valmistelun rangaistavuus.....	11
3.1	Lakimuutoksen taustoja	11
3.2	Uuden lakimuutoksen sisältö	13
3.3	Rikoksen valmistelun määritelmä	14
3.4	Milloin Rikoksen valmistelu on rangaistavaa	16
3.4.1	Milloin rikoksen valmistelu alkaa.....	18
3.5	Miten rikoksen valmistelusta rangaistaan	20
3.6	Rikoksen valmistelun ja yrityksen ero	21
4	Pohdinta.....	22
	Lähteet.....	25

1 Johdanto

Rikos alkaa suunnittelulla, jonka jälkeen rikoksen tekijä aloittaa rikoksen valmistelun, tämän jälkeen teko siirtyy yritykseen ja päättyy lopuksi mahdolliseen tekkoon ja seuraukseen. Esimerkkinä rattijuopumussäännös rikoslain 23:3§ (19.12.1889/39). Juopunut henkilö yrittää käynnistää autoa siinä onnistumatta. Tällöin hän yrittää tehdä rattijuopumuksen. Kun kelataan asiaa taaksepäin, henkilö valmistelee rikostaan etsimällä ja ottamalla auton avaimet ja nauttimalla alkoholia, jonka jälkeen siirtyy autoon. (Frände 2012, 222).

Rikoksen valmistelun käsite on laaja ja tulkinnanvarainen. Voidaanko rikoksen valmistelusta rangaista, jos henkilö pitää hallussaan rikokseen soveltuvaa välinettä ja tarkoituksena olisi toteuttaa rikos kyseisellä välineellä? Entäs kun henkilön omistuksessa oleva väline on täysin laillinen? Tällöin tekijän tarkoitus ja mahdollinen toteuttaminen voi olla vaikeaa todistaa ennen, kuin rikos on tapahtunut. (HE 141/2012 vp, 5–6)

Yle uutisoi 1.8.2013 rikoksen valmistelun rangaistavuuden lakimuutoksesta. Uutisessa kerrottiin mielenkiintoinen esimerkki tapauksesta, joka sattui vuonna 2007.

Moni suomalainen muistaa Suomen pankin ryöstön yli kuuden vuoden takaa. Aseistautuneet ryöstäjät yllättivät rahankuljetusauton vartijat ja veivät mukanaan suuren summan rahaa. Sama kopla saatiin myöhemmin kiinni Liedosta vahvasti aseistautuneena ja ryöstösuunnitelma kaillossa.

Annetut tuomiot yllättivät. Turun hovioikeus hylkäsi Liedon tapauksen syytteet, sillä ryöstön suunnittelu ei ollut vielä rangaistava teko. Jatkossa tuomiot tulevat muuttumaan.” (Honkatukia Yle Uutiset 2013).

Viime vuonna 1.8.2013 tuli voimaan lakimuutos rikoksen valmistelun rangaistavuudesta. Muutoksen myötä eräiden törkeimpien rikosten valmistelusta tulee rangaistavaa. Henkirikoksen, törkeän pahoinpitelyn, panttivangin ottamisen ja törkeän ryöstön valmistelu on nykyisin rangaistavaa. (Oikeusministeriö 2013).

1.8.2013 tullut lakimuutos rikoksen valmistelun rangaistavuudesta toi aiheen ajankohtaiseksi, sekä todella mielenkiintoiseksi opinnäytetyöaiheeksi. Lakimuutoksen myötä rikoksen valmistelusta pystytään rankaisemaan laajemmin kuin

koskaan ennen. Rikoslakiin (19.12.1889/39) tulleet muutokset mahdollistivat sen, ettei muun muassa edellä mainittua ryöstö tapauksen valmistelua voitaisi jättää rankaisematta.

On siis ilmeistä, että uusi lakimuutos tulee olemaan suuressa osassa opinnäytetyössäni. On myös muita syitä, miksi pidin aihetta mielenkiintoisena. Oikeustradition opinnnot sisälsivät rikosoikeutta, mutta tarkemmin emme rikoksen valmisteluun syventyneet ja opinnäytetyön ohessa on todella mielenkiintoista perehtyä asiaan tarkemmin. Koko asia kokonaisuus on hyvin kiinnostava, koska rikoksen valmistelu aiheena ei ole yksiselitteinen. Rikoksen valmistelua tulee miettiä tapauskohtaisesti ja mietti, täyttääkö rikos rikoksen valmistelun tunnusmerkistön. Aihe vaatii myös rikoksen valmistelun ja rikoksen yrityksen vertailua keskenään.

Työni tarkoitus on käsitellä rikoksen valmistelun rangaistavuutta lainopillisena kirjoituspöytä tutkimuksena, koska katsoin sen sopivimmaksi vaihtoehdoksi tutkimustehtävään. Lainoppi eli oikeusdogmatiikka on olennainen oikeustieteen osa-alue. Lainopin tarkoitus on tutkia, mikä jo voimassa olevan oikeuden sisältö on, mitä sillä hetkellä tutkitaan. Se vastaa myös kysymyksiin, miten voimassa olevan oikeuden mukaan tulisi käytännön tilanteessa toimia. Perimmiltään lainoppi on siis oikeusjärjestykseen sisältyvien sääntöjen tutkimista, sekä tulkitsemista. Lainopin yksi keskeisistä tavoitteista on myös oikeusjärjestyksen systematisointi eli voimassa olevan oikeuden jäsentäminen. (Husa, Mutanen & Pohjolainen 2008, 19–20.)

Työn tavoitteisiin kuuluu selvittää, mitä rikoksen valmistelu tarkoittaa ja pitää sisällään. Tavoitteenani on myös tässä opinnäytetyössä kertoa, miksi rikoksen valmistelu on ylipäätensä rangaistavaa ja millä perusteilla. Aion aukaista lukijalle asiaa ensin rikoksen rangaistavuuden osalta, sekä kertoa, mitä eroa on rikoksen yrityksellä ja valmistelulla. Tulen avaamaan asiaa oikeuskäytännön kautta sekä esimerkein.

Lainopillisen kirjoituspöytä tutkimuksen valossa tärkeimmät kysymykset työhöni ovat a) miksi rikoksen valmistelusta ei pääsääntöisesti rangaista b) miksi tietyn tyyppisistä rikoksen valmisteluista rangaistaan ja millä perusteilla c) miksi uusi lakimuutos tehtiin. On myös muita tärkeitä kysymyksiä, mitä aion nostaa opin-

näytetyössäni esille. Tulen myös tuomaan esille asioita, jotka tulevat helpottamaan lukijaa ymmärtämään aihettani a) milloin rikos on rangaistavaa ja millä perusteilla b) milloin rikoksen yritys on rangaistavaa ja millä perusteilla.

2 Rikoksen rangaistavuus

2.1 Rikos ja rangaistus

Useimmilla meillä on käsitys, mitä tarkoittaa rikos ja rangaistus. Rikos voidaan katsoa vääryudeksi ja synniksi, mistä seuraa rangaistus. Rangaistukselle voidaan antaa sisällöllinen määritelmä, jolloin rangaistuksen tulee sisältää ainakin seuraavat rangaistukselle kuuluvat tunnusmerkit. Rangaistavan tulee olettaa tehneensä jotain, mitä pidetään rangaistavana. Rankaiseminen tulee tapahtua sekä tietoisesti, että myös suunnitelmallisesti. Rangaistusta saavalla henkilöllä tulee olla juridinen määräys siihen. Rangaistavan on pitänyt tehdä voimassa olevaan oikeuteen kuuluvaan normiin rike. (Frände 2012, 1–2)

Henkilöä voidaan rangaista siis silloin, kun henkilö on tehnyt rikoksen, eikä rangaistukseen tuomitsemiseen olevia perusteltuja esteitä ole. Nämä perustellut esteet voivat olla muun muassa rikoslain 8§ mukainen rikoksen vanhentuminen. Rangaistukseen kuuluu myös, että tuomioistuimien antaa tuomion. Jokaisella on oikeus antaa asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi, vaikka syyttäjälle on annettu tiettyä tuomiovaltaa. Myös poliisin antaman rikesakon voi halutessaan viedä tuomioistuimen käsiteltäväksi. (Frände 2012, 315)

2.2 Milloin ja millä perusteella rikoksesta rangaistaan

Rikosoikeudellisten normien tarkoitus on säädellä, millä perusteella voidaan katsoa henkilön syyllistyneen laissa rangaistavaksi säädettyyn tekoon, sekä myös, millainen rangaistus teosta voidaan henkilölle tuomita. Esimerkiksi rikoslain 3:6 § pitää sisällään tahallisuusmääritelmän, joka pitää sisällään rikoslain 11–51 lukujen rikostunnusmerkit, jos rangaistavuus edellyttää tahallisuutta. Rangaistuksen tarkoitus on tuottaa rikoksen tekijälle epämiellyttävä ja kielteinen kokemus. Rikoksen tekijä kohtaa rangaistuksena vapauteen tai varallisuuteen kajoavaa toimintaa. Rangaistus on siis yleensä fyysinen tai psyykkinen kärsimys tai haitta rikoksen tekijää kohtaan. Suomen lainsäädännössä vapauden

menetys katsotaan rikoksentekijälle ankarimpana kärsimyksenä. Rikoksesta voidaan siis rangaista, kun henkilö tekee tunnusmerkistön täyttävän rikkeen. Rangaistuksen idea on saada rikollinen katumaan tekemäänsä rikosta. (Tapani & Tolvanen 2011, 3–9)

Rikoksen tunnusmerkistön tarkoituksena on määrittää kielletty teko, joka on tehty rangaistuksen uhall. Rangaistussäännös taas kertoo, miten teosta voidaan tuomita. Otetaan esimerkkinä rikoslain 28:1 § eli varkaussäännös. Rikos laissa on mainittu, että rikoksen nimi on varkaus. Laki sisältää myös rikoksen tunnusmerkistön ”joka anastaa toisen hallusta irtainta omaisuutta”, sekä myös rangaistussäännöksen ”—on tuomittava varkaudesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi kuudeksi kuukaudeksi—”). Rangaistuksen päätunnusmerkki on rankaisuvallan perustuminen lakiin. Tuomioistuimen on siis määrättävä rangaistus rikosoikeudenkäynnissä. Rangaistuksen määrääminen onnistuu myös summaarisessa menettelyssä, eli täysi mittaista tuomioistuimen käsittelyä nopeampana tutkintana. Myös muiden oikeutettujen viranomaisten on mahdollista määrätä rangaistus eli syyttäjän ja poliisin. Rangaistuksen määrääminen perustuu rikosoikeudenkäynnin kahteen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa asia esitellään ja katsotaan onko syytetty syyllinen tekoon, ja onko hänelle haettu vastaajan puolelta rangaistusta. Toisessa vaiheessa todetaan rikos ja päätetään tuomio, miten mahdollisesta rikoksesta rangaistaan. Rikoksen teosta syntynyt rangaistus voidaan määrätä vasta silloin, kun syyttäjä pystyy todistamaan tapahtuneen rikoksen, ilman että siitä jää epäilystä. Seuraavaksi rikoksen tekijälle asetetaan rangaistus, joka vastaa rikoksen laatua. (Tapani & Tolvanen 2012, 7–15)

2.2.1 Suhteellisuusperiaate

Rikoslain 6:4§ mukaan rangaistus tulee mitata niin, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen, vaarallisuuteen, teon vaikuttimiin sekä rikoksesta ilmenevään muuhun tekijän syyllisyyteen. Eli rikoksesta annettava rangaistus tulee olla suhteellisuusperiaatteen mukainen. Suhteellisuusperiaatteelle on kaksi erilaista pariaatetta. Absoluuttisessa periaatteessa katsotaan rikoksen ja rangaistuksen välistä suhdetta, kun taas relatiivisessa näkökulmassa tarkastellaan eri rikoksien asemaa toisiinsa. Relatiivisen periaatteen

avulla voidaan tarkastella, millä perusteella rikoksesta rangaistaan niiden törkeyden mukaan. Eli siis mitä törkeämpi rikos on sitä kovemman rangaistuksen siitä saa ja mitä lievempi rikos on, sitä lievemmän rangaistuksen siitä saa verrattuna törkeämpään rikokseen.

Esimerkkinä A on ajanut rikoslain 23:3 § mukaisen rattijuopumuksen ja B rikoslain 23:4 § mukaan törkeän rattijuopumuksen. A:lle rangaistus olisi sakkoa tai maksimissaan kuukauden vankilatuomio. B:lle rangaistus olisi 60 päiväsakkoa tai kahden vuoden vankilatuomio. Relatiivisen suhteellisuusperiaatteen mukaan tuomioistuimen tulisi määrätä B:lle kovempi rangaistus rikoksen ollessa törkeämpi kuin A:lla. Lisäksi rangaistuksen tulisi olla sen verran rankempi B:lle, kuin miten paljon rikos oli A:n rikosta kovempi. Suhteellisuusperiaatteen absoluuttisessa näkökulmassa tuomioistuimessa mietittäisiin, millaisia rangaistuksia rattijuopumuksesta tulisi määrätä ja mikä olisi oikea rangaistus B:lle, kun hän ajoi törkeän rattijuopumuksen. Suhteellisuusperiaatteen mukaan oikeudenmukainen rangaistus olisi rangaistus, jota kansalaiset tai ainakin kansalaisenemmistö pitäisi ja kokisi tarpeeksi ankarana. Tällä tavalla ei voida kuitenkaan vastata kysymykseen ”miksi ja millä perusteella rikoksesta voidaan rangaista”, koska ihmisillä on eri tapa ajatella rikosten ja rangaistusten luonteesta ja sisällöstä. (Tapani & Tolvanen, 2011, 16–19)

2.3 Rikoksen yrityksen rangaistavuus

Rikoslain 5 luvussa säädetään rikoksen yrityksen rangaistavuudesta. Rikoksen yrityksen rangaistavuusasteikko on lievennetty verrattuna tehdyn rikoksen rangaistavuus asteikkoon. (Lappi-Seppälä 2008, 180). Rikoslain 5:1 § antaa rikoksen yrityksestä legaalisen määritelmän. Rikoksen yrityksestä voidaan rangaista vain silloin, kun rikos on säädetty laissa rangaistavaksi tahallisesti tehtynä. Teko katsotaan rikoksen yritykseksi, kun rikoksen tekijä on aloittanut rikoksen tekemisen ja aloituksesta on syntynyt vaara rikoksen täyttymisestä. Jos vaaran syntyminen estyy satunnaisista syistä, katsotaan se siitä huolimatta rikoksen yritykseksi, vaikka vaaraa ei kerkiäisi aiheutua. Rikoslain 5:1.1 § mukaan rikoksen yrityksen rangaistavuus vaatii siis tekijältään aina tahallisuutta. Rikoksen yritykseltä vaaditaan, että henkilö on yrittänyt saavuttaa teon seuraamuksineen, mutta epäonnistuu siinä. (Frände 2012, 225) On lakeja joiden tunnusmerkistössä on kerrottu erikseen yritys rangaistavaksi. Esimerkiksi rikoslain 21:1-6 § (tappo,

murha, surma, lapsensurma, pahoinpitely, törkeä pahoinpitely) sisältää viimeisessä momentissa kohdan ”yritys on rangaistavaa”. Suomen kriminaalipolitiikassa pääsääntönä on, ettei lievimpien rikosten yritystä pidetä rangaistavana. Rikoslain 53:1 § koskee vahingon tekoa. Jos henkilö esimerkiksi yrittää heittää kivellä naapurin auton ikkunan rikki, mutta heittää ohi, ei tekijä tällöin syyllisty rikokseen. Tässäkin asiassa on rikoslaissa poikkeuksia, esimerkiksi näpistyksen (RL 28:3) yritys on rangaistavaa, kun taas lievän pahoinpitelyn yritys ei ole.

Rikoksen yrityksen rangaistavuutta täsmennetään nykypäivänä myös eurooppalaisella tasolla, eli rikoksen yrityksen rangaistavuutta käsiteltäessä ei voida keskittyä pelkästään kansalliseen näkökulmaan. Esimerkiksi Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/36/EU 3 artiklan mukaan yllytys ja avunanto ihmiskauppaan koskevista asioista, sekä sen yritys, ovat rangaistavia tekoja. Ihmiskauppaa koskevan rikoksen yrityksestä säädetään direktiivissä rangaistus, joka on vähintään viisi vuotta vankeutta tai vähintään kymmenen vuotta, jos rikokseen liittyy jokin artiklan 4 sisältävä raskauttava olosuhde. (Tapani 2010, 30)

Jotta rikoksen yrityksestä voitaisiin rangaista, tarvitaan siihen perusteluita eli oikeuttamista samalla tavalla kuin tehtyyn rikokseen. Rikoksen yrityksen oikeuttaminen eli justifiointi vaatii korostetun perusteen verrattuna tehtyyn rikokseen. On vaikeampaa perustella rikoksen yritystä, kuin jo tapahtunutta rikosta, koska rikosta ei ole tapahtunut. (Tapani 2010, 33–34)

On tiettyjä rikoksia, joiden kiinnijäämisriski on suuri verrattuna jo tapahtuneeseen rikokseen. Näitä ovat esimerkiksi kiristys ja veropetos. Jos näiden rikosten yrityksestä ei rangaistaisi, olisi rikoksen tekeminen lähes riskitöntä. (Frände 2012, 223)

2.3.1 Milloin käsillä on yritys?

Suomen oikeuskäytännössä ei ole yhtenäistä linjaa milloin ja missä vaiheessa tiettyjen rikosten yritys alkaa tai päättyy. Lain esitöiden (HE 44/2002 vp, 136) mukaan rikoksen tekeminen alkaa silloin, kun henkilö ryhtyy konkreettisesti toimiin rikostunnusmerkistön toteuttamiseksi. Tässä tapauksessa konkreettiselle toiminnalla tarkoitetaan tunnusmerkistössä tarkoitettua toimintaa. Esimerkiksi rikoslain 31:1 § mukaan käyttämällä henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai uhkaamalla henkilöä välittömällä väkivallalla ja anastaa tai ottaa luvattomasti käyttöön

toisen henkilön omaisuutta, tulee tuomita ryöstöstä vankeuteen vähintään neljäksi vuodeksi. Eli väkivallalla uhkailu ryöstön yhteydessä täyttää tässä tapauksessa jo ryöstön yrityksen tunnusmerkistön. Vastaavasti henkirikoksen yritys voidaan rangaista, jos henkilö ryhtyy konkreettisiin toimiin toista henkilöä kohtaan. Toinen tapa katsoa, milloin rikoksen yritys katsotaan alkaneeksi, on missä vaiheessa on vaara, että rikos päättyy teoksi. Tämä vaatii sen, että rikoksen yritys voi edes toteutua. Jos rikosta ei voida toteuttaa, voidaan katsoa, ettei rikoksen yritystä ole tapahtunut, paitsi jos rikoksen yritys päättyy satunnaisista syistä rikoslain 5:1.2 § mukaan. (HE 141/2012 vp, 10–11).

Rikoksen yritystä voidaan katsoa myös aikaperspektiivistä. On perustellumpaa pitää täytöntöönpanoa aloitettuna, mitä lähempänä rikoksen täytyminen on. Vaaraedellytyksenä tarkoitetaan, että rikoksen täytyminen yrityksestä tulee olla jollain tavoin mahdollinen, mutta rikoksen yrityksestä voidaan kuitenkin rangaista, vaikka rikoksen täytyminen ei ole tosiasiallisesti mahdollista. Tällöinen rikoksen yritykseksi jäänti on johtunut satunnaisista syistä. Tällöin rikos ei ole tähtynyt, vaan täyttymiseltä on välttytty jollain satunnaisella syillä. (Tapani & Tolvanen 2004, 82).

3 Rikoksen valmistelun rangaistavuus

3.1 Lakimuutoksen taustoja

Kriminaalipolitiikan mukaan voidaan ajatella, ettei yhteiskunnasta voida koskaan rankentaa täysin rikoksetonta. Rikosten eliminoimisen sijasta on pyrittävä tilanteeseen, jossa rikollisuuden tuottamat haitat ovat mahdollisen vähäiset ja rikoksesta syntyvät rangaistukset olisivat mahdollisimman oikeudenmukaiset eri osapuolien kesken. Rikoksia ja rikoksen haittoja voidaan parhaiten minimalisoida rikoksia ehkäisemällä ja antamalla ”pelote” rikoksen tekijälle tulevalla rangaistuksella. (Lappi-Seppälä 2008, 55–56) Uuden lakimuutoksen myötä tullut rangaistavuus törkeiden rikosten valmistelusta lisää juuri tätä pelotetta rikoksen tekoon. Tämä voi edesauttaa rikoksen suunnittelijaa perumaan rikoksensa.

Jo ennen uutta lakimuutosta poliisilla oli jo jonkin asteiset keinot rikoksien ennalta ehkäisemiseen. Lisäksi valtuuksia poliisilain, esitutkinta- ja pakkokeinolakien uudistua lisättiin koko ajan. Esimerkiksi törkeän huumausainerikosten yh-

teydessä on poliisilla velvollisuus huolehtia rikoksen ennalta ehkäisystä ja ehkäistä rikoksen mahdollista tapahtumaa poliisilain 1§ (872/2011)mukaan.

Suomen asianajajaliiton mukaan esitutkintaviranomaisilla on tapana antaa rikoksien edetä valmistelua pidemmälle, että tekijät saataisiin kiinni vakavammista ja ankarammista rikoksista, jolloin myös rangaistus olisi rikoksentekijöille rankempi. Näitä asioita, sekä poliisin velvollisuutta estää rikoksen tapahtumista jo valmistelu asteella tulisi myös korostaa. Pääasia olisi kuitenkin, että poliisi pysyisi torjumaan rikoksen, ennen kuin siitä aiheutuisi ulkopuolisille ihmisille vaaraa. Yksi ongelma on myös poliisin tutkintamenetelmistä peitetehtävät. Ongelmallista peitetehtävissä on tilanne, jossa poliisin tieto-lähde on yksi rikossuunnitelman laatija ja hänen mukanaolonsa auttaa rikoksen rangaistavaa valmistelua. (Riihelä 2012)

Ennen uutta lakimuutosta käytiin keskustelua siitä, pitäisikö törkeiden rikosten valmistelun rangaistavuutta laajentaa. Asia oli ajankohtainen, mutta rikosoikeudellisten oppien valossa pulmallinen, koska valmistelukriminalisointi ei sovellu ongelmitta suomen rikosoikeuskulttuuriin. Aiemmin Suomessa on katsottu, ettei rikoksen yritystä edeltäneisiin vaiheisiin ole aiheellista ulottaa rangaistusvastuuta. On katsottu, ettei valmistelu vaiheessa tuleva vaara ole tarpeeksi suuri. (He 141/2012 vp, 1–4). Mutta esimerkiksi maksuvälinepetoksen valmistelu on ollut Suomessa rangaistavaa, kuten myös huumausainerikoksen valmistelun yritys on säädetty rikoslaissa rangaistavaksi. On outoa, ettei kuitenkaan murhan tai törkeän ryöstön valmistelua ei ollut säädetty samaan aikaan rangaistavaksi. (Law review, 126)

Syy lainsäätäjän kielteiseen kantaan rikoksen valmistelun ja suunnittelun rangaistavuudesta tulee ilmi hallituksen esityksestä (HE 44/2002 vp), joka koski rikoslain yleisen osan uudistamista. Siinä mainitaan suoraan ilman suurempia perusteluja, että rikoksen valmistelun rangaistavuuteen ja kriminalisoimiseen liittyy vaikeita näyttöongelmia sekä oikeusturvariskejä, jonka takia valmistelusta rankaiseminen on haasteellista. (Law review, 114)

Kysymys rikoksen valmistelun rangaistavuudesta tuli ajankohtaiseksi keskustelussa Jokelan ja Kauhajoella sattuneissa koulusurmissa, sekä Liedon rahakuljetusryöstön vuoksi. (Law review, 114). Liedon rahankuljetusauto- ja kultasepäntiikkeen ryöstön tutkinnassa tuli esille, että ainakin osa tekijöistä on tullut toisesta maasta suorittamaan rikosta korvausta vastaan. Liedon tapauksen kaltaisille

rikoksille on tyypillistä normaalia suurempi suunnitelmallisuus. (He 141/2012 vp, 25) Liedon kaltaiset rikokset olivat siis kannattavaa tehdä Suomessa, koska meidän rikoslaissa valmistelusta oli vaikeaa saada rangaistusta. Lakiuudistukseen syntyyn vaikutti myös Jokelan koulusurmat 7.11.2007. Koulusurmassa ampuja ampui 8 henkilö ja lopuksi itsensä. Tapahtuman jälkeen oli tarpeellista alkaa miettimään, miten jatkossa voidaan välttää ja ehkäistä vastaavanlaiset tilanteet. 27.11.2007 oikeusministeriö asetti työryhmän, jonka tehtävänä oli tutkia jo tapahtunutta kouluammuntaa. Tutkintalautakunnan valmiissa raportissa todettiin, että henkirikoksen valmistelu ja suunnittelu ei ole rangaistavaa, tämä vaikuttaa siihen ettei poliisilla ole mahdollisuuksia ehkäistä koulu-uhkauksia tai puuttua koulusurmien valmisteluun. Raportissa annettiin suositus, jonka mukaan oikeusministeriön tulee selvittää henkirikoksen valmistelun rangaistavaksi teoksi. Keskusteluissa tuli henkirikoksen valmistelun rangaistavuuden ohella myös muita rikoksia, joiden valmistelusta haluttiin rangaista. Keskusteluissa erityisesti puheeksi tulivat törkeä pahoinpitely, panttivangin ottaminen ja törkeä ryöstö. (He 141/2012 vp, 4) Näiden edellä mainittujen tekijöiden pohjalta tehtiin uusi lakimuutos rikoslakiin rikoksen valmistelun rangaistavuudesta ja rikoksen sopimisesta.

3.2 Uuden lakimuutoksen sisältö

Vuonna 2013 tullut lakimuutos rikoksen valmistelun kriminalisoinnista teki tapon, murhan, surman, törkeän pahoinpitelyn, panttivanginottamisen ja törkeän ryöstön valmistelusta rangaistavaa. (He 141/2012, 1) Uudet säädökset sijoitettiin rikoslakiin omiksi tunnusmerkistöiksi. Uuden lakimuutoksen myötä rangaistavaksi myös tulivat sopiminen rikoksen tekotarkoituksesta, yksityiskohtaisen suunnitelman laatiminen rikoksesta, rikokseen palkkaaminen, yllyttäminen, tarjoutuminen, käskeminen ja lupautuminen. (Law review, 123)

Nykyisin rikoslaki pitää sisällään noin 20 rikosta, joiden valmistelusta voidaan rangaista. Lukumäärä riippuu tosin laskijan kriteeristä ja laskutavasta. Rikokset voidaan jakaa kahteen osaan. Osa rikoksista on selviä valmistelurikoksia. Tällöin niiden nimestä ja tunnusmerkistöstä on maininta, että kyse on rikoksen valmistelusta tai sopimisesta. Loppujen rikosten tunnusmerkistö ei sisällä suoraa mainintaa valmistelun tai suunnittelun rangaistavuudesta. (Selvityksiä ja ohjeita 2011, 12) Esimerkiksi rikoslain 28:12a § murtovälineen hallussa pidosta.

Joka ilman hyväksyttävää syytä pitää hallussaan sellaista avainta toisen lukkoon taikka tiirikkaa tai muuta välinettä, jota voidaan perustellusti epäillä pääasiassa käytettävän tunkeutumiseen toisen hallinnassa olevaan suljettuun tilaan rikoksen tekemistä varten, on tuomittava *murtovälineen hallussapidosta* sakkoon. (RL 28:12a §)

Valmisteluna rangaistavaa olisi siis tiettyjen vaarallisten esineiden hallussapito, jos voidaan todistaa sen liittyvän vahvasti rikoksen tekemiseen. Uusi laki muistuttaa tältä osin Ruotsin brottsbalkin mallia valmistelutunnusmerkistöstä. Brottsbalkin mallissa myös esineen tulee soveltua vahvasti käytettäväksi rikollisessa tarkoituksessa. (Law review, 123)

Suomen Asianajajaliitolta pyydettiin mielipidettä ja ehdotusta koskien rikoksen valmistelun kriminalisointia. Asianajajaliitto oli alusta lähtien epäileväinen asiaan liittyen sen oikeusturva ongelmien takia. Asianajajaliitto onkin tehnyt huomautuksia tiettyihin ongelma kohtiin, kun uutta lainsäädäntöä rikoksen valmistelun kriminalisointia uudistettiin. Suurimmat ongelmat lakimuutoksessa asianajajaliiton mielestä ovat näyttöongelmat. Esimerkiksi miten pystytään tarkasti todistamaan, että rikoksen valmistelu olisi päättynyt rikokseen. Törkeää pahoinpitelyä on todella vaikea arvioida, millaisia seurauksia pahoinpitelystä olisi aiheutunut, jos valmistelu olisi päättynyt törkeään pahoinpitelyyn. Jos tekijällä olisi ollut teräase taskussaan, ei sekään voi täyttää pelkästään törkeän pahoinpitelyn valmistelun tunnusmerkkejä. (Riihelä 2012)

Suomen asianajajaliiton mukaan, kun valmistelu rikoksia lähdetään tuomitsemaan, on rikokselta edellytettävä vahvaa näyttöä rikosta valmistelevista toimista ja tekijällä tulisi olla suora yhteys rikoksen tunnusmerkistön täyttymiseen. (Riihelä 2012)

3.3 Rikoksen valmistelun määritelmä

Rikoksen valmistelusta ei ole tehty suoraa suuntaviivaa, milloin rikoksen valmistelusta tulisi rangaista. Rikoksen valmistelun rangaistavuuden perusta on kuitenkin, että vain vakavimpien rikosten valmistelusta rangaistaan. (Frände 2012, 222–223) Esimerkkinä rikoslain 37:4 § rahanväärentämisestä. Joka valmistaa, tuo mahaan, pitää hallussaan tai hankkii rahanväärennysrikoksen tekemistä varten soveltuvan välineen, tarvikkeen, tallenteen tai ohjelmiston. On tuomittava

rahanväärennöksen valmistelusta sakkoon tai vankeuteen maksimissaan kahdeksi vuodeksi.

Rikoksen valmistelusta on säädetty erinäisistä syistä. Sääntely perustuu omalta osaltaan kansainvälisiin velvoitteisiin ja osa koskee rikoksen vakavuuden merkitykseen. Rikos voi olla ihmishenkeä uhkaavaa, esimerkiksi joukkotuhontaa, terrorismia, sekä yleisvaarallisia rikoksia. Edellä mainittu rahanväärennöksen esimerkki katsotaan myös vakavaksi rikokseksi, koska rahanväärennöksillä ja maksuvälinepetoksilla on yleensä uhka liittyä järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Järjestäytynyt rikollisuus tuo mukanaan omat vakat uhkansa. Poliittisena rikoksena valtiopetos katsotaan vakavaksi rikokseksi ja Suomessa sen rikkomiseen on suhtauduttu muutenkin todella tiukasti. (HE141/2012, 4) Panttivangin ottaminen, törkeä ryöstä, törkeä pahoinpitely ja henkirikokset katsotaan myös erittäin vakaviksi rikoksiksi. Törkeisiin rikoksiin suhtaudutaan vakavasti, jonka huomaa niiden rangaistusasteikosta. Yleensä rikokset jotka aiheuttavat hengelle tai terveydelle suurta uhkaa, sekä aiheuttavat turvattomuuden tunnetta kansalaisissa katsotaan vakaviksi rikoksiksi ja näin sisältyvät rikoksen valmistelun rangaistavuuden määritelmään (HE 141/2012 vp, 25)

Rikoksen valmistelu tarkoittaa toimintaa, jonka tarkoitus on päätyä rikokseen. Rikoksen valmistelulla luodaan edellytyksiä, että myöhemmin tapahtuva rikos voi toteutua (HE 141/2012 vp, 5). Tällöin keskeiseksi asiaksi nousee teon tahallisuus. Jos rikoksen valmisteluvaiheessa tehty toimi voi tulla rangaistavaksi, tekijän on silloin pitänyt päättää tulevasta rikoksen tekemisestä. Valmistelusta rankaiseminen ei vaadi täysin tarkkaa suunnitelmaa, vaan suunnitelman kulusta pitää olla jonkin asteinen käsitys pääpiirteittäin (Law review, 124)

Rikoksen valmistelu suoritetaan ennen rikoksen yritystä, valmistelu on siis ensimmäisiä vaiheita täytetyn rikoksen tekoon. Itse rikoksen valmistelun tunnusmerkistöä on vaikeaa kuvailla laillisuusperiaatteen mukaisella tavalla, koska rikoksen valmistelu sisältää ja se voi tarkoittaa monenlaista toimintaa. Esimerkkinä voidaan ottaa henkilö joka pitää hallussaan rikokseen soveltuvaa välinettä tai tarviketta tarkoituksenaan tehdä rikos. Voidaan ajatella, että tällöin rikoksen valmistelun tunnusmerkistö täyttyy. Entä jos henkilön hallussa olevat tavarat ovat täysin laillisia tai henkilöllä on esimerkiksi aseenkantolupa pistooliin minkä hän omistaa. Tällöin rikoksen tutkiminen ja toteennäyttäminen on usein todella vaikeaa, ennen kuin rikos tapahtuu konkreettisesti. Eli rikos, joka on jo tapahtu-

nut, on paljon helpompi selvittää kuin rikos, joka on vasta valmisteluvaiheessa. Jo tehtyä rikosta tutkimalla on myös helpompi löytää rikoksen valmistelun tunnusmerkistö. Tämä on ollut yksi tärkeä syy, minkä takia valmistelukriminalisoinnin rangaistavuuden laajentamista on mietitty tarkkaan ja omalla varauksella. Pystytäänkö rikoksen valmistelusta rangaistamaan, vaikka rikokseen saattaa liittyä vakavia käytännön näyttöongelmia rikoksen valmistelusta? (HE 141/2012 vp, 5–6)

Kun rikoksen valmistelun rangaistavuus rajataan rangaistuksenarvoisiin toimiin objektiivisessä näkökulmassa, tulee rikoksen valmistelun vaarakriteeri sisällyttää rikoksen valmistelun tunnusmerkistöä. Rikoksen valmistelusta syntyvä vaara voi olla konkreettista. Tällöin valmisteluun kuuluu todellinen vaara jonkin rikoksen täyttymisestä, esimerkiksi törkeän ryöstön syntymisestä. Asiaa voidaan myös tarkastella abstraktin vaaran näkökulmasta. Tällöin edellytetään, että valmistelun on mahdollista johtaa rikokseen tai vaihtoehtoisesti lisätä rikoksen toteutumisen vaaraa tunnusmerkistön valossa. Rikoksen valmistelua voidaan katsoa myös subjektiivisesta näkökulmasta. Tällöin pitää ottaa huomioon valmistelun jälkeinen rikoksen yritys, koska rikoksen yritys on rangaistavaa vaan kun se tehdään tahallisenä. Tulee myös rikoksen valmistelun olla tahallista, että se täyttää rikoksen tunnusmerkistön. Ei olisi millään tavalla järkevää tai oikeuden mukaista puhua huolimattomuudella tehdystä rikoksen valmistelusta tai sen yrityksestä. Rikoksen valmistelun tulee siis sisältää tahallisuus tulevaan rikokseen. (HE 141/2012 vp, 27)

3.4 Milloin rikoksen valmistelu on rangaistavaa

Tarkastellessa rikoksen valmistelun rangaistavuutta huomataan, että eri rikosten tunnusmerkistöt eroavat toisistaan. Kun vertaillaan esimerkiksi törkeän pahoinpitelyn ja törkeän ryöstön valmistelua, huomataan tunnusmerkistössä sellaisia eroja, ettei niiden rangaistavuutta voida kirjoittaa samaan tunnusmerkistöön. Edellä mainituissa rikoksissa on useita tekotapoja, sekä myös rikoksen törkeyttä voidaan arvostella monella eri tavalla. On myös pulmallista selvittää esimerkiksi törkeän pahoinpitelyn valmistelun törkeyttä. Miten päätellään ja tutkitaan, oliko tekijän tarkoitus toteuttaa törkeä pahoinpitely vai esimerkiksi rikoslain 21:5 § mukainen pahoinpitely. Tästä pulmasta ei voida kuitenkaan päästä eroon rikoslaissa omaksutun systematiikan vuoksi. Suomenlainsäädäntö ei tun-

ne yleistä lainsäädäntöä rikosten valmistelulle tai sen rangaistavuudelle. Kun rikoksen valmistelua säädetään erityisen osan puolella, pystytään rangaistusta tehtäessä punnitsemaan hyöty-haittasuhdetta paljon paremmin kuin säädetessä rikoksen valmistelun rangaistavuudesta yleisen rikoslain yleisessä osassa. (HE 141/2012 vp, 6)

Useiden valmistelu rikosten rangaistavuus perustuu valtion toimintojen suojaamiseen. Tarkoituksena voi olla turvata esimerkiksi valtion maksujärjestelmä tai liikennejärjestelmä, esimerkiksi Rikoslain 32:8 § salahanke törkeän rahanpesun tekemiseksi. Joidenkin valmistelu rikosten rangaistavuus taas perustuu rangaistussäädöksiin taustalla oleviin kansainvälisiin sopimusvelvoitteisiin. Näitä ovat muun muassa rikoslain 34a:2 § terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu. (HE 141/2012 vp, 7) Kun mietitään, milloin rikoksesta voidaan rangaista, herää suurimmaksi kysymykseksi valmistelun näyttöongelmat. Miten voidaan näyttää, että henkilön asunnosta löytyvä leipäveitsi liittyy henkirikoksen valmisteluun? Yleensä vasta tapahtuneen rikoksen jälkeen voidaan todistaa tarkasti miten valmistelu on tehty ja millä välinein. Tämä asia on rikoksen valmistelun suurin haaste ja ongelma. (Ohjeita ja selvityksiä OM 4/41/2011, 14)

Valmistelu kriminalisoinnit voidaan jakaa kahteen eri alaan: muodollisiin ja materiaalsiin valmistelukriminalisointeihin. Muodollisessa valmistelukriminalisoinnissa katsotaan tunnusmerkistöjä, joissa ilmaistaan suoraan rangaistavuus toisen rikoksen valmistelusta. Esimerkiksi rikoslain 50:3 § huumausainerikoksen valmistelusta ja järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisesta (RL 17:1 a §). Muodolliseen luokkaan sisältyy siis valmistelutahallisuus, kun luetaan tunnusmerkistöä. Tekijän on myöhemmin tarkoitus suorittaa ja tehdä rikos tai edistää kyseistä rikosta. Materiaalisen valmistelu rikoksen tunnusmerkistössä ei vaadita tekijältään valmistelutarkoitusta (Law review, 116–117). Esimerkiksi Rikoslain 41:1 § ampuma-aserikoksen tunnusmerkistössä ei edellytetä minkäänlaiseen muuhun rikolliseen toimintaan tähtäävää tarkoitusta, kuin luvattomaan hallussapitoon. Yleensä materiaalisessa valmistelutunnusmerkistössä löytyy säädetty kohta, jossa todetaan tietyn tavaran tai esineen hallussapito rikolliseksi. Eikä tämä ole riippuvaista siihen, onko tekijä ryhtynyt käyttämään esinettä rikollisissa tarkoituksissa vai onko tekijällä tämä tarkoituksenaan. Rikoksen valmistelu voi siis pitää sisällään kaikenlaista toimintaa mitä kuvitella saatetaan. Esimerkiksi materiaalisen valmistelukriminalisoinnin alaan voidaan eri nä-

kökulmista riippuen lukea suuren määrän tunnusmerkistöjä. Vaarantamisrikoksen voidaan helposti katsoa olevan vaarannettavan oikeushyvän loukkauksen valmistelua. Vaarantamisrikosten osalta on kuitenkin tehtävä tiukka raja, koska yleensä vaarantamisrikoksessa on kriminalisoitu nimenomaan objektiivisen vaaran aiheuttaminen ollen riippumaton siitä, kattaako rikoksen tahallisuus vaaran mahdollisen tapahtumisen (Law review, 116–118).

Rikoslain 28:12 a § murtovälineen hallussapidosta on mielenkiintoinen säädös. Tämä säädös putoaa valmistelukriminalisointien muodollisen ja materiaalsen luokan väliin. Lainkohta kertoo, jos henkilö pitää hallussaan avainta toisen lukkoon, tiirikkaa tai muuta välinettä ilman hyväksyttävää syytä, jota voidaan perustellusti epäillä käytettävän pääasiassa tunkeutumiseen toisen hallinnassa olevaan suljettuun tilaan, rikoksen tekemistä varten on hänet tuomittava sakkoon murtovälineen hallussa pidosta. Vaikka lainkohta helposti katsoo materiaalseksi valmistelu rikokseksi, on sillä kuitenkin vahva muodollinen luonne. Pelkkä esineen hallussapito ei ole yksinomaan rangaistavaa, vaikka lain otsikko antaa niin ymmärtää. Esineen hallussapidon tulee antaa perustelu siitä, että tiirikkaa tai muuta murtautumisvälinettä voidaan mahdollisesti käyttää kuvatuunlaiseen rikolliseen toimintaan. On kuitenkin huomioitava, että esimerkiksi tiirikan hallussapito viittaa jo vahvasti tunnusmerkistön mukaiseen valmistelu rikokseen. (Law review, 119)

3.4.1 Milloin rikoksen valmistelu alkaa

Perustuslain 8 § on säädetty, ettei ”ketään saa pitää syyllisenä rikokseen eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei tekohetkellä ole laissa säädetty rangaistavaksi”. Rikoksesta ei myöskään voida tuomita kovempaa rangaistusta, mitä rikoksen teko hetkellä siitä on laissa säädetty. Rikoslain 3:1 § säädetään myös, että syylliseksi rikokseen saadaan katsoa vain sellaisen teon perusteella, joka teko hetkellä on laissa säädetty rangaistavaksi. Myös rikoksesta saatavan rangaistuksen tai muiden rikosoikeudellisten seuraamusten tulee perustua lakiin.

Jotta rikoksen valmistelusta voitaisiin rangaista, tarvitaan siihen ulkomaailmassa tapahtuva konkreettinen teko, eli valmistelutoimi. Esimerkiksi jos henkilö A

tunnustaa kaverilleen B:lle halunsa törkeästi pahoinpidellä toisen kaverinsa C:n, on kyseessä A:n puolelta tapahtuva pohdinta ja ajatuksen tasolla pyörivä ajatus teosta. Teko ei siis sisällä mitään kiinteä toimintaa tai rikoksen teko päätöstä, voi olla, että A vain uhoaa suuttuneena B:lle.

Kun vedetään raja valmistelun aloitushetkelle ja valmistelun päättymishetkelle, huomataan ettei, rajan vetäminen ole kovin yksinkertaista. Otetaan esimerkki henkirikoksen valmistelusta. Yleensä henkirikos suoritetaan käyttäen jotain apuvälinettä. Tekovälineenä voi toimia vaarallinen väline, kuten teräase tai ampuma-ase. Henkirikos voidaan tehdä myös vähemmän vaarallista esinettä käyttäen esimerkiksi perusarkeen kuuluvaa esinettä köyttä, leipäveistä tai sängynjalkaa, sekä uhri voidaan myös myrkyttää. Henkirikos on mahdollista suorittaa myös ilman mitään edellä mainittua tekovälinettä, esimerkiksi kuristamalla tai nyrkein. Näin huomaamme, ettei valmistelun rangaistavuutta voida katsoa alkaneeksi tai rikosta rajata tekovälineen avulla. Mutta valmistelua voi kuitenkin olla, jos henkilö pitää hallussa vaarallista tekovälinettä, esimerkiksi luvaton pistoolia aikomuksenaan suorittaa henkirikos kyseisellä pistoolilla.

Yleensä rikoksen valmistelu vaatii mukaansa jonkun lisäelementin, että siitä tulisi rangaistavaa. Kuten edellä mainitussa esimerkissä tuli ilmi, pelkän leipäveitsen hallussapito ei ole säädetty rangaistavaksi. Lisäelementtinä voi olla esimerkiksi tapahtuma, jossa henkilö A on kertonut B:lle suunnitelleensa C:hen kohdistuvaa törkeää pahoinpitelyä ja A löydetään C:n asunnosta tai asunnon lähetyviltä taskussaan väline C:n törkeää pahoinpitelyä varten. Voidaanko tällöin katsoa rikoksen valmistelun alkaneeksi? Tilannetta voidaan tulkita monesta erinäkökulmasta. Voidaan katsoa, että A on vain uhonnut suuttuneena C:hen kohdistuvaa pahoinpitelyä ja on tuomassa C:lle ystävällisenä osoituksena lahjaksi uuden leipäveitsen tai puukon. Tilanteet ja eri tilanteiden tulkinta antaa paljon tulkinnanvaraa. Milloin liikumme rikoksen valmistelun ja yrityksen vyöhykkeellä? (HE 141/2012 vp, 18)

Rikoslain 6 a § törkeään henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelu mukaan, joka tapon, murhan, surman ja törkeän pahoinpitelyn tekemistä varten pitää hallussaan ampuma- tai teräsasetta tai muuta hengenvaarallista välinettä, joka soveltuu edellä mainittuun rikokseen, on tuomittava törkeään henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelun vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi. Lainsäädäntö ei pysty siis vastamaan tarkasti milloin rikoksen

valmistelu siis alkaa, eikä myöskään milloin edellä mainittujen esimerkkien tilanteet ovat rangaistavaa rikoksen valmistelua. Jotta rikoksen törkeään henkeen tai terveyteen kohdistuva valmistelu voidaan katsoa alkaneeksi, tulee tietää ja todistaa milloin henkilö rikoksen tekemistä varten suunnitelmallisesti pitää hallussaan hengenvaarallista välinettä.

3.5 Miten rikoksen valmistelusta rangaistaan

Rikosoikeudellisen suhteellisuusperiaatteen mukaan rangaistusta mietittäessä tulee teon vakavuus ja vahingollisuus asettaa vaakaan ja miettiä suhdetta rikoksen vakavuudelle ja rangaistavuudelle. Rikoksia koskevan rangaistusasteikon tulee siis olla looginen ja tasapainoinen, sekä myös oikeudenmukainen eri rikoksien välillä. (HE 141/2012 vp, 25) Nykyisin uuden lakimuutoksen myötä rikoksen valmistelun rangaistavuus mahdollistaa rangaistavuuden paljon laajemmin kuin ennen. Nykyisin rikoslaissa on jo useita valmistelukriminalisointeja. Onko niitä tarpeeksi vai liian paljon ja onko niitä koskevat rangaistukset suhteellisuusperiaatteen mukaisia?

Rikoksen valmistelun rangaistavuudesta miettiessä tulee ottaa huomioon, että rikoksen valmistelun ei tarvitse sisältää konkreettista vaaraa että rikos varmasti täyttyisi. Eli vaara rikoksen toteutumiselle on pienempi kuin esimerkiksi rikoksen yrityksessä. (He 141/2012 vp, 22) Esimerkiksi rikoslain 37:11 § maksuvälinepetoksen valmistelusta rangaistavuus on vähintään sakko tai enintään yksi vuosi vankeutta. Kun taas rikoslain 6:8 § maksuvälinepetoksen yrityksestä rangaistus voi olla sakko tai enintään puolitoista vuotta vankeutta.

Esimerkiksi Rikoslain 25:4a § panttivangin ottamisen valmistelusta.

4 a § (14.6.2013/435) Panttivangin ottamisen valmistelu

Joka 4 §:ssä tarkoitetun rikoksen tekemistä varten

- 1) pitää hallussaan ampuma- tai teräasetta tai muuta niihin rinnastettavaa hengenvaarallista välinettä taikka välinettä, joka soveltuu erityisesti käytettäväksi välineenä rikoksessa,
- 2) hankkii rikoksen tekemisessä tarpeellisen erityisen tiedon,
- 3) valmistaa tai hankkii rikoksen toteuttamiseen tarvittavan tilan tai
- 4) sopii toisen kanssa tai laatii yksityiskohtaisen suunnitelman rikoksen tekemisestä on tuomittava panttivangin ottamisen valmistelusta vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi.

Jos vaara rikoksen toteuttamisesta on ollut muista kuin satunnaisista syistä vähäinen taikka jos henkilö on vapaaehtoisesti luopunut rikoksen valmistelusta, estänyt sen jatkumisen tai muuten poistanut oman toimin-

tansa merkityksen rikoksen valmistelussa, 1 momenttia ei kuitenkaan sovelleta.

Pykälää tarkasteltaessa huomataan, että jos vaaraa rikoksen toteutumisesta jostain satunnaisesta syystä on ollut vähäinen tai henkilö luopuu tai estää valmistelusta vapaaehtoisesti ensimmäistä momenttia ei sovelleta. Henkilö pitää hallussaan panttivanginottamisrikokseen soveltuvaa hengenvaarallista välinettä. Voidaan katsoa, ettei se pelkästään riitä rangaistavuus periaatteeksi. Tämän saman kohdan huomaa myös, kun katsoo muita rikoksen valmistelua koskevia säädöksiä. Valmistelu rikokset katsotaan rangaistusvapaiksi, jos valmistelussa tapahtuu jokin satunnainen syy joka estää vaaran toteutumisen tai jos henkilö oma-aloitteisesti poistaa tai lopettaa omantoimintansa rikoksen valmistelusta.

Rikoksen rangaistavuutta mietittäessä on hyvää muistaa eräs seikka. Kukaan ei aloita rikoksen valmistelua valmistelun vuoksi. Rikosta valmistellessa tavoitellaan aina teon loppuun viemistä jollain tasolla. Voidaan myös miettiä, olisiko rikoksen valmistelusta järkevää rangaista ollenkaan, jos henkilö valmistelisi rikosta ilman tulevaa tekoa tai päämäärää. Tällöin henkilön ei olisi tarkoitus tehdä tai kohdistaa rikosta minnekään, vain valmistella. (Selvityksiä ja ohjeita, 13)

3.6 Rikoksen valmistelun ja yrityksen ero

Rikoksen valmistelun rangaistavuutta harkittaessa on tarpeen pohtia rajaa, milloin tapaus täyttää rikoksen valmistelun tunnusmerkistön ja milloin rangaistavuus katsotaan rikoksen yrityksen tunnusmerkistön puolelle. Rikoslain 5 luvun 1.2§ mukaan rikos on edennyt yritykseksi, jos tekijä on aloittanut rikoksen tekemisen, sekä saanut aikaan vaaran rikoksen täyttymisestä. Lisäksi myös, jos rikoksen vaaraa ei yrityksestä huolimatta synny vaan vaara jää aiheutumatta satunnaisesta syystä. Rikoksen yritys on kuitenkin vain silloin rangaistavaa, kun rikos menettely on ollut tekijän osalta tahallista. Lisäksi tahallisuus kuuluu myös yhtäläillä valmistelu rikoksen rangaistavuuteen. (He141/2012 vp, 5–6). Voidaan katsoa, että rikoksen valmistelu on rikoksen yritystä varhaisempi vaihe. Jossain tilanteissa näiden kahden ero on vaikea erottaa. Esimerkiksi KKO 1985 II 8 tapauksessa tekijän katsottiin aloittaneen huumausaineiden levittämistoimi jo silloin kun hän oli saapunut sopimuksen mukaan asunnolle, josta hänen oli tarkoitus saada huumeita, vaikka hän oli jäänyt poliiseille saman tien rysänpäältä kiinni, eikä kerinnyt ottamaan huumeita edes haltuunsa. (Lappi-Seppälä 2008,

181–182). Rikoksen yrityksestä saatavat rangaistukset ovat kovempia mitä rikoksen valmistelussa, koska rikoksen valmistelua on pidettävä vähemmänmoitittavampana kuin saman rikoksen jo pidemmälle edennyttä toimintaa. (HE141/2012 vp, 25).

Rikoksen valmistelu rajoittuu rikoksen yrityksen aloitukseen. Eli rikoksen valmistelu rajoittuu siihen, milloin rikos etenee rikoksen yritysvaiheeseen. Rikoslain 5 luvun 1§ mukaan siis rikoksen yritys alkaa kun, kun tekijä on aloittanut rikoksen tekemisen, joka on saanut aikaan vaaran rikoksen täyttymisestä. Yritysvaiheen alkaminen ei kuitenkaan ole tapauksista ja tilanteista riippuen näin yksiselitteinen. Esimerkiksi henkirikoksissa aseiden hankinta voidaan katsoa jo olevan rikos, joka on saanut jo aikaan vaaran rikoksen täyttymisestä. Hyvä esimerkki tästä on Liedon rahankuljetusautojuttu. Tässä tapauksessa jouduttiin pohtimaan rajanvetoa silloin rankaisemattoman valmistelun ja rangaistavan yrityksen väliltä. Turun hovioikeus (30.11.2009, R 09/84) ratkaisi kärkeäoikeudessa tapauksessa olleen rajavedon valmistelun ja yrityksen välille. Tapauksessa lainvoimaiseksi tullut ratkaisu oli, että ryöstön yritys katsottiin alkaneeksi vasta silloin, kun tekijät lähtevät ajamaan autolla odottelu paikalta suoraan rikospaikalle. Matkaa rikospaikalle oli noin kaksi kilometriä. Mutta ennen liikkeelle lähtöä edeltävät toimet katsottiin rikoksen valmisteluksi. Näitä olivat matka odottelupaikalle, ennen tarkoitettua ryöstöä tehty tiedustelumatka odotuspaikan ja Liedon välillä, sekä odottelu odotus paikalla ennen ryöstöä. Nämä edellä mainitut teot katsottiin rangaistamattomaksi rikoksen valmisteluksi, eivätkä siis täyttäneet rangaistavan rikoksen yrityksen tunnusmerkistöä. (HE141/2012 vp, 11–27)

4 Pohdinta

Opinnäytetyöni ensisijainen tehtävä oli esitellä uudistunutta lakimuutosta lukijalleen ja avata samalla asiaa rikoksen valmistelusta. Kerroin aluksi yleisesti rikoksen rangaistavuudesta ja rikoksen yrityksestä, jotta pääsin avaamaan aiheita laajemmin lukijalle. Tämä auttaa lukijaa ymmärtämään paremmin käsitettä rikoksen valmistelu ja antaa aiheelle pohjaa. Kun kirjoitin rikoksen rangaistavuudesta ja rikoksen yrityksestä, jouduin erittelemään ja tiivistämään paljon asiaa.

Tosin työni tarkoituksaan ei ollut käydä kyseisiä aiheita perusteellisesti läpi, vaan antaa omalle aiheelleni pohjustusta.

Valitsemani aihe oli mielenkiintoinen. Työn tekeminen oli mielenkiintoista, koska asia kiinnosti minua. Erityisen kiinnostavaa oli verrata lakimuutoksen vaikutusta siihen, mitä se ennen on ollut. On myös mielenkiintoista nähdä jälkeinpäin minäkalaisia tapauksia ja tuomiota rikoksen valmistelusta tehdään ja annetaan. Esimerkiksi ovatko kaikki tuomiot välttämättä aiheellisia? Miten pystytään todistamaan onko rikoksen tekijä valmistellut törkeää pahoinpitelyä? Näiden seikkojen todistaminen tulee olemaan vaativaa ja vasta tulevaisuudessa tulemme näkemään onko uusi lakimuutos onnistunut.

Mielestäni on täysin selvää, että rikoslaki on pitänyt sisällään aukon ennen lakiuudistusta. Kuten edellä mainituissa Liedon esimerkissä tulee asia ilmi. Valmistelua suunnitelleet rikolliset ovat päässeet tuomioita. Ainakin teoriassa uusi lakimuutos tulee täyttämään aukon joka rikoslaista löytyy. Käytännön toimivuutta tosin emme vielä voi tietää, mutta luulen että tulevaisuudessa tämä ehkäisee rikoksia, koska jo valmistelu on tuomittavaa. On siis mahdollista, että pidemmän ajan tähtäimellä myös rikokset voivat vähentyä.

Työtä tehdessäni keskustelin aiheesta kavereideni ja tuttujeni kanssa. Harva oli tietoinen uudesta lakimuutoksesta. Lähes kaikki, jotka asiasta eivät tiedneet, olivat ihmeissään miten Suomessa on voinut olla näin suuri aukko rikoslaissa. Suuri osa pohti myös, miten muutos ja sitä kautta annettavat tuomiot onnistuvat käytännössä ja mikä on raja yrityksen ja valmistelun välillä? Rikoksen valmistelun rangaistavuus pureutuu kyllä ajan kanssa ihmisten mieliin ja vastustaahan monen ihmisen elämäkatsomus ja moraali jo rikoksen valmistelua.

Työtä tehdessä suurin ongelma muodostui uudesta lakimuutoksesta. Uusi lakimuutos teki aiheesta tietysti mielenkiintoisen ja ajankohtaisen, mutta samalla lähteiden löytäminen vaikeutui todella paljon. Esimerkiksi kirjalähteistä ei löytynyt niin uutta kirjaa, mikä olisi pitänyt sisällään tietoa rikoksen valmistelusta tai sitä koskevasta lakimuutoksesta. Jos rikoksen valmistelusta mainittiin, tieto niin sanotusti vanhaa ja siitä oli mainittu vain muutamalla sanalla. Eli jouduin turvautumaan pääosin internetlähteiden käyttöön. Tosin rikoksen rangaistuksesta yleisesti, sekä rikoksen yrityksestä löytyi tietoa hyvin myös lakikirjallisuudesta. Opinnäytetyön alussa pohdinkin, etten tule löytämään teosta, joka olisi kirjoitettu pelkästään rikoksen valmistelusta ja tiesin myös, että rikosoikeuteen paneutuvat

teokset olivat käsitelleet aihetta todella suppeasti. Kirjallisuuslähteistä aiheeseen löytyvää materiaalia oli siis todella hankala löytää. Internetlähteitä löytyi jonkin verran itse aiheeseen, mutta niitäkin niukasti. Suurin apu opinnäytetyöhön oli hallituksen esitys uudesta lakimuutoksesta, sekä tietyt artikkelit, jotka käsittelivät asiaa rikoksen valmistelusta ja sen rangaistavuudesta.

Opinnäytetyötäni voi jatkossa käyttää ja hyödyntää tutkimuksissa, jos aiheena on rikoksen valmistelu, rikoksen yritys, näiden rangaistavuus, sekä uusi lakimuutos. Opinnäytetyötäni olisi mielenkiintoista jatkaa noin viiden vuoden päästä, kun tapauksia ja rangaistuksia on asetettu asian tiimoilta. Silloin uuden lakimuutoksen vaikutuksen näkisi konkreettisesti. Oliko lakimuutos positiivinen asia, jolloin rikokset vähentyisivät ja eivät etenisi valmistelu vaihdetta pidemmälle? Vai olisiko valmistelusta annettavat rangaistukset epäoikeudenmukaisia rikoksen tekijää kohtaan? Ainakin Suomena asianajajaliitto on ollut alusta pitäen.

Lähteet

- Frände, D. 2012. Yleinen rikosoikeus. Helsinki: Edita, 222.
- HE 141/2012 vp Hallituksen esitys eduskunnalle eräiden törkeiden rikosten valmistelun kriminalisoimista koskevaksi lainsäädännöksi.
- Helsinki Law review 2012/1, Rikoksen valmistelun kriminalisoimisen perusteluista ja ongelmista, Pekka Pöyhönen.
- http://yle.fi/uutiset/jatkossa_myos_rikoksen_valmistelusta_voi_saada_vankeutta/6753782.
- <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32011L0036:FI:NOT>.
- Husa, J. Mutanen, A. & Pohjolainen, T. 2008. Kirjoitetaan juridiikkaa. Ohjeita oikeustieteellisten kirjallisten töiden laatijoille. Helsinki: Talentum.
- Lappi-Seppälä, T. & Hakamies, K. & Koskinen, P. & Majanen, M. & Melander, S. & Nuotio, K. & Nuutila, A-M. & Ojala, T. & Rautio, I. 2008. Rikosoikeus. Helsinki WSOYpro
- Poliisilaki 872/2011.
- Rikoslaki 39/1889.
- Riihelä, A. 2012. Lausunto eräiden törkeiden rikosten valmistelun kriminalisointia koskevasta mietinnöstä. Helsinki. Suomen asianajajaliitto.
- Selvityksiä ja mietintöjä OM 4/41/2011 Eräiden törkeiden rikosten valmistelun kriminalisointi.
- Tapani, J. & Tolvanen, M. 2011. Rikosoikeus. Helsinki. Talentum.
- Tapani, J. 2010. Yrittänyttä ei laiteta? Rikoksen yrityksen rangaistavuus. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Tapani, J. & Tolvanen, M. 2004 Rikosvastuu ja sen toteuttaminen. Joensuun yliopisto.
- Tutkintalautakunnan raportti. Jokelan koulusurmat 7.11.2007, Oikeusministeriön julkaisuja 2009:2 Rikoslaki 39/1889.